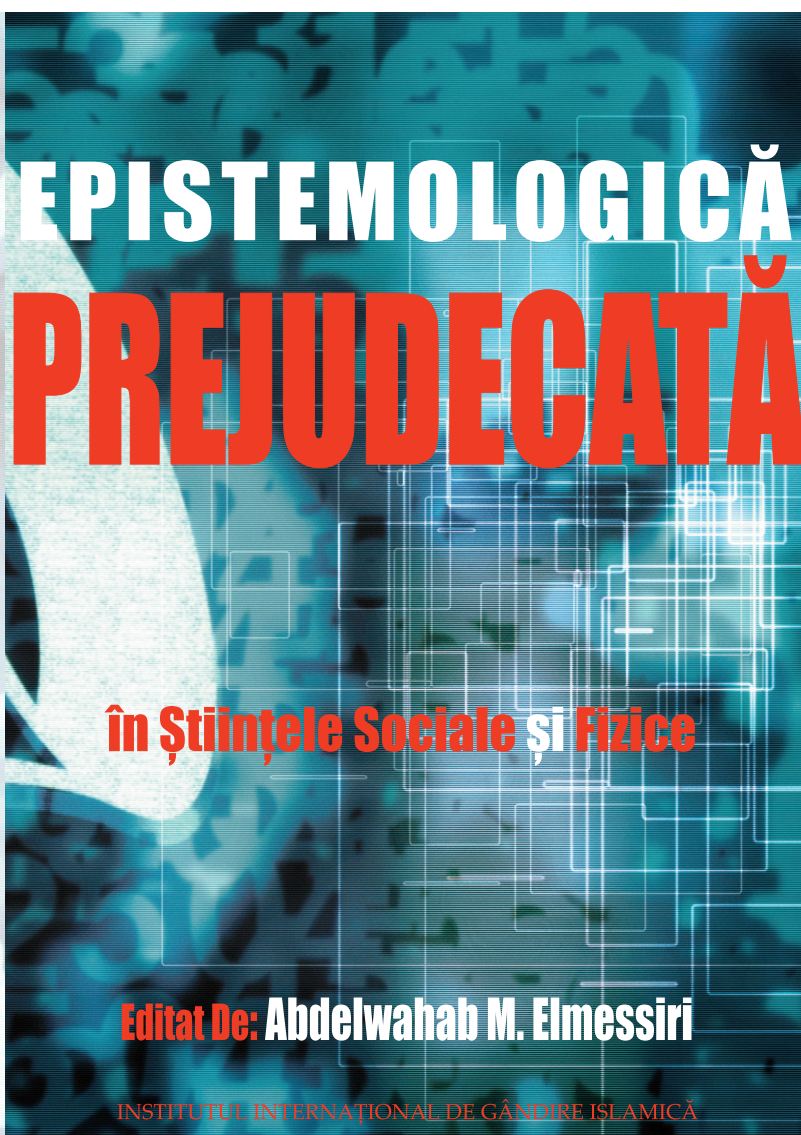

Prejudecată Epistemologică
ÎN ȘTIINȚELE SOCIALE ȘI
FIZICE

Seria IIIT Cărți-pe-scurt

PREJUDECATĂ EPISTEMOLOGICĂ ÎN ȘTIINȚELE SOCIALE ȘI FIZICE

Editat de

Abdelwahab M. Elmessiri

Institutul Internațional de Gândire Islamică

Chișinău, 2023

Prejudecată epistemologică în Științele Sociale și Fizice (Romanian)

Abdelwahab M. Elmessiri

Seria IIIT Cărți-pe-scurt

© Institutul Internațional de Gândire Islamică

1444 Hijri / 2023 CE

Paperback ISBN: 978-9975-3617-1-2

Epistemological Bias in the Physical & Social Sciences (Romanian)

Abdelwahab M. Elmessiri

IIIT Books-In-Brief Series

© The International Institute of Islamic Thought (IIIT)

1434AH / 2013CE

Paperback ISBN: 978-1-56564-592-9

IIIT

P.O. Box 669

Herndon, VA 20172, USA

www.iiit.org

Această carte este protejată prin drepturi de autor. Fiind sub incidența unei excepții statutare și la dispozițiile acordurilor colective de licențiere relevante, nici o reproducere a oricărei părți nu poate avea loc fără permisiunea scrisă a editorilor.

Opiniile și viziunile exprimate în această carte sunt a autorului și nu neapărat ale editorului.

Toate drepturile rezervate.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

Prejudecată epistemologică în Științele Sociale și Fizice / Institutul Internațional de Gândire Islamică ; editat de Abdelwahab M. Elmessiri. – Chișinău : S. n., 2023 (Poliviz-Design). – 22 p. – (Seria IIIT Cărți-pe-scurt).

Tit. orig.: Epistemological Bias in the Physical & Social Sciences. – Referințe bibliogr. în note : p. 27-28 (43 tit.). – [100] ex.

ISBN 978-9975-3617-1-2.

28

P 90

Poliviz-Design SRL

MD-2068, Chisinau, bd.Moscova, 21

Tel./fax: 022 45-06-52

Seria IIIT Cărți-pe-scurt

Seria IIIT Cărți-pe-scurt este o colecție valoroasă extrasă din publicațiile principale ale Institutului, prezentate sub formă de rezumat, cu scopul de a oferi cititorului o înțelegere de bază a conținutului fiecărui original. Aceste sinteze realizate în format scurt, pentru o lectură rapidă și ușoară, oferă o prezentare atentă și precisă a publicației originale prin care se dorește stimularea cititorilor către o explorare ulterioară a originalului.

Lucrarea **Prejudecată epistemologică în Științele Sociale și Fizice**, unde Elmessiri este editorul și autorul primei lucrări, reprezintă o antologie de scrieri pe acest subiect, publicate pentru prima dată în arabă de IIIT și ulterior traduse în engleză. Această versiune este o formă prescurtată a traducerii în engleză.

Colecția de lucrări care alcătuiește această antologie explorează și critică o problemă larg acceptată în lumea academică musulmană ca fiind un aspect esențial și definitiv pentru cunoașterea academică, în ciuda faptului că reprezintă o filozofie occidentală despre știință și cuget. Aceasta reprezintă dominanța pozitivismului filosofic, o adoptare aproape totală și o acceptare fără îndoială a paradigmatelor, terminologiilor și căutării de modele care sunt de fapt străine față de realitățile socio-economice și religioase din lumea musulmană.

Deci cât de credibilă este aplicarea și viabilitatea sa? Pentru Elmessiri, chestiunea influenței în metodologie și terminologie este o problemă cu care se confruntă cercetătorii din toată lumea; cu toate acestea intelectualii din Lumea a treia se confruntă intens cu acest subiect, deoarece, deși ei scriu într-un mediu cultural care are paradigme culturale și conceptuale specifice, întâlnesc o paradigmă străină care tinde să se impună în societatea lor și asupra imaginației și gândirii lor. De ce nu stabilim o știință nouă, potrivită pentru acest scop, cu propriile ei mecanisme, metodologii și puncte de referință pentru a face față influențelor epistemologice și să deschidem poarta *ijtihad*-ului cu respect față de ele?

Scopul acestei lucrări este acela de a descoperi câteva din influențele din terminologia noastră, din metodologii, unelte de cercetare și principii conceptuale și de a propune alternative marcate de un grad mai mare de independență și neutralitate. Acest fapt nu dorește să micșoreze valoarea umană a contribuțiilor creative, occidentale, ci să accentueze pericolul de a le transforma într-un ultim punct de referință, urmând a încerca constant să „ținem pasul” cu ele.

Ediție prescurtată a lucrării originale

Prejudecată epistemologică în Științele Sociale și Fizice

Editat de Abdelwahab M. Elmessiri

2006

INTRODUCERE

Această carte explorează o problemă academică importantă, dar neglijată: adoptarea la scară largă și acceptarea paradigmelor, terminologiilor și modelelor de cercetare străine față de realitățile socio-economice și religioase ale lumii musulmane. Cercetătorii de pretutindeni se confruntă cu existența unei influențe în metodologie și terminologie, dar această problemă este resimțită acut în special în rândul intelectualilor din Lumea a treia. Deși ei scriu și aparțin unor medii culturale cu paradigme culturale și conceptuale proprii, întâlnesc de asemenea o paradigmă străină (occidentală) care pătrunde în societățile lor și procesul de gândire.

Aceste paradigme prezintă avantaje în ceea ce privește domeniile politice și economice, dar nu se conectează întotdeauna cu realitatea oamenilor care nu aparțin Occidentului și care pot, prin urmare, să aibă un efect distorsionant.

Savanții care au abandonat paradigmele indigene și tendințele particulare ale situațiilor istorice și existențiale adoptă paradigmele occidentale de-a lungul timpului și încep să se vadă pe sine dintr-un punct de vedere occidental, chiar și atunci când prezintă prejudecăți împotriva lor. Fiecare comunitate este amenințată când adoptă paradigme și puncte de vedere străine importate, uneori fără cunoașterea profundă a implicațiilor epistemologice ale unor asemenea paradigme.

Odată cu nașterea gândirii naționaliste arabe, discuția despre identitate și specificul cultural a fost intensificată, dar fără studiu comprehensiv și metodologic. Lipsa actuală a neutralității din științele sociale arabe ar putea fi remediată prin stabilirea unei noi științe cu propriile ei mecanisme, metodologii și puncte de referință pentru a se adresa prejudecăților epistemologice și invită la *ijtihad*, sau interpretare.

Prejudecată, preconcepțiile, influențele sunt combinația dintre valorile latente care se află într-o paradigmă, procedurile și metodologiile care ghidează cercetătorii. Aceste valori, uneori sub forma unor modele sau metafore conceptuale, se conectează cu metodologii de cercetare și sunt foarte greu de separate. „Progresul” se referă la o metaforă care compară mișcarea istoriei cu o linie dreaptă care duce spre un punct definit, versus ciclicitate. Mai multe metafore epistemologice au fost influențate de Occident și împrumutate de-a gata de la ei și au limitat libertatea de cercetare și gândire. În procesul de identificare și adresare a problemei influenței epistemologice, putem crea o paradigmă alternativă.

Studiile de caz din această carte se adresează acestor probleme și explorează influența latentă dintr-un anumit domeniu; citează exemple specifice; explică cum aceste influențe lucrează și orientează cercetarea; și citează exemple care au fost neglijate din cauza influenței modelului anterior și care pot fi observate doar printr-o metodologie nouă care să exprime o nouă paradigmă.

În aceste studii, cercetătorii ar descrie propriile lor tendințe și scopuri alternative ca o încercare de a dezvolta investigația cu privire la cultura occidentală și paradigmele sale epistemologice. Aceste paradigme alternative nu înlocuiesc în mod necesar paradigmele predominante, dar ar funcționa drept mijloace mai complexe de a studia societățile arabe/islamice. Există, de asemenea, speranța ca noile paradigme să le îmbogățească pe cele existente și să le lărgască orizonturile, transformându-le din paradigme închise bazate pe presupuneri moderne, occidentale, în paradigme complet deschise spre universalitate. O paradigmă independentă arabă/islamică nu ar implica negarea valorilor culturale occidentale. Noua paradigmă trebuie fie să extindă parametrii conceptului de progres, fie să îi elimine definitiv. O metodă obiectivă și mult mai complexă de observare ar putea fi dezvoltată și ar putea ajuta să rezolve problema cercetătorilor arabi de a folosi instrumentele și metodologia influențate de Occident.

Cartea caută să sublinieze caracterul revoluționar, creativ de a dezaproba influențele și să ajute cititorii să îl recunoască și să îl depășească. Din fericire, cunoașterea influenței (*fiqh*) va contribui la apărarea specificului, particularului și omului împotriva deconstrucției, abstractului, generalului și a ceea ce nu este uman.

Capitolul I

Poarta către *ijtihad*: o introducere la studiul influenței epistemologice

Abdelwahab Elmessiri

Viața umană constă din gesturi, fapte, comportamente, incidente și mii de alte acte luate ca fiind gratuite. În afară de funcțiile involuntare cum ar fi respirația, fiecare acțiune este un rezultat semnificativ al unei alegeri conștiente sau inconștiente și reflectă cultura și percepțiile unei persoane. Prin ochii societății sau a individului, de exemplu, înfrângerea personală poate transforma totul într-un semn al decăderii, în timp ce pentru altă societate sau individ, victoria personală transformă aceleași obiecte în semne de triumf. Un astfel de exemplu demonstrează semnificația și variațiile influenței.

Fiecare comportament uman este semnificativ din punct de vedere cultural și reprezintă unele paradigme și perspective epistemologice. O paradigmă reprezintă o imagine mentală abstractă, o construcție imaginară și o reprezentare simbolică a realității care rezultă din reconstrucția și deconstrucția mentală. Mintează assemblează unele caracteristici din realitate, respingând unele și păstrând altele, rearanjându-le în ordine priorității lor și pentru a le face să corespundă realității. Paradigma poate exagera acele elemente care par esențiale și să le diminueze pe toate celelalte. Fiecare paradigmă este epistemologică față de criteriile sale fundamentale și intrinseci, față de convingeri, ipoteze și răspunsuri.

Influența, sprijinul unui punct de vedere particular, este asociată cu mintea selectivă umană și procesul ei de percepție. Influența este integrată organic de limbă și cultură, transformând limba într-o unealtă a influențelor. Influența este inevitabilă și se naște din unicitatea umană și libertatea de alegere. În ciuda limitelor sale, limba umană poate să obțină o comunicare de succes pentru a-l ajuta să învingă influența și să construiască paradigme epistemologice, deși ele se nasc dintr-o experiență culturală și particulară.

Unele influențe sunt explicite și conștiente, în timp ce altele sunt implicite și inconștiente. Influențele inconștiente au loc atunci când cineva dezvoltă un sistem epistemologic cu premisele și prioritățile sale și vede, în mod inconștient, lumea doar prin intermediul lor. Influența apare sub multe alte forme și nu este întotdeauna logică în manifestările sale.

Înclinația față de paradigma cultural-occidentală este una dintre cele mai răspândite forme în lume. Cei care au abandonat moștenirea noastră au făcut asta fără a realiza implicarea acestui comportament și fără studiul critic și creativ al fiecărei moșteniri și culturi. Lumea musulmană, care a intrat într-un conflict cu această formație culturală de la început, a fost în cele din urmă împărțită între puterile imperialiste occidentale. Recent, intrare în pas cu Occidentul a motivat așa-numitele proiecte de renaștere în „Lumea a treia”, inclusiv în lumea islamică.

Aceasta poate fi văzută cel mai clar în gândirea liberală seculară, unde „Renașterea” a însemnat, în primul rând, importarea gândirii și teoriilor occidentale și adoptarea paradigmei cultural-occidentale. Societățile musulmane și arabe, prin urmare, urmau a fi „reformate” pentru a se ridica la nivelul standardelor paradigmei.

Eforturi de genul acesta au cauzat, peste timp, înclinații în rândul intelectualelor arabi față de moștenirea occidentală și neglijează propria lor moștenire. Asemenea oameni educați ocupă birouri importante și sunt periculoși pentru că ei remodelează sistemul de valori pentru a-l aduce în rând cu cele occidentale și propagă paradigma. O paradigmă culturală de obicei include o paradigmă cognitivă completă care conține un sistem de valori. Paradigma modernă, occidentală, care este rațional-materialistă, subliniază astfel de exemple și cea mai mare parte a cunoașterii umane, științele și atitudinile. Aceasta se manifestează în terminologia umană prin axiome, metode de cercetare și proceduri. Această paradigmă materialistă este cea mai dominantă deoarece paradigmei culturale a imperialismului occidental i s-a dat caracter internațional și a fost impusă unui număr mare de societăți, ajungându-se la ideea greșită conform căreia paradigma occidentală este universală.

Această paradigmă se bazează pe afirmațiile centralizatoare despre un univers care este iminent, nu transcendent. În al doilea rând, fenomenele umane și naturale alcătuiesc un întreg continuu, aceleași legi aplicându-se ambelor în mod egal. Ființele umane sunt prin urmare o parte inseparabilă din ordinea materială și naturală. Această viziune duce la înclinații către partea materială și naturală în detrimentul imaterialului și a omului, dar și spre perceptibil, spre ceea ce e măsurabil și cantitativ contra imperceptibilului, calitativului și a ceea ce nu poate fi măsurat. Societățile occidentale sunt considerate vârful acestui proces natural, universal, evolutiv și prin urmare, un model de imitat.

Totuși, multe ipoteze asemenea s-au dovedit a fi invalide. S-a descoperit că resursele naturale sunt limitate și mintea umană este finită.

Unele mecanisme ne pot ajuta să depășim asemenea influențe. Dacă știm că influența este inevitabilă, acesta reprezintă primul pas făcut în procesul de a o depăși. Efortul nostru teoretic de a descoperi influența trebuie să includă întreaga structură teoretică a filosofiei occidentale. O perspectivă mult mai radicală, complexă și comprehensivă ar trebui să se bazeze pe ipoteza că nu există un singur curs istoric sau cultural. Ar trebui să ne deschidem față de diferite civilizații din lume și să beneficiem de tradițiile lor culturale și intelectuale care ar putea să adâncească înțelegerea noastră despre umanitate, societate și natură. În timp ce eliminăm influențele, ar trebui să formăm o paradigmă alternativă care să beneficieze de toată experiența umană, nu să o excludem pe cea occidentală.

O paradigmă alternativă propusă și o abordare științifică ar trebui să răsară din moștenirea noastră islamică indigenă, să lucreze pentru o teorie comprehensivă, să înceapă din cunoașterea faptului că oamenii ocupă o poziție centrală în

univers, să includă o categorie non-materială, să opereze într-o manieră generativă (non-cumulativă) și să permită existența unei siguranțe incomplete și un *ijtihad* continuu.

Capitolul II

Influența din școlile Occidentale de gândire: Moștenirea noastră ca punct de plecare pentru dezvoltare

Adel Hussein

Lumea musulmană și arabă a intrat într-o fază a unei revizii critice a conceptelor tradiționale și a pozițiilor nivelurilor intelectuale și teoretice. Științele sociale s-au bazat vreme îndelungată pe o rezervă de teorii care îi împiedică pe savanții noștri să formuleze observațiile lor proprii și critice prin practică. În domeniul epistemologic, predominanța noțiunilor Iluminismului înseamnă „secularism” predominant în problemele sociale.

Abordarea occidentală țintește să fuzioneze științele sociale și naturale, iar noi, în Est, am adoptat aceeași abordare. Totuși, pentru ca științele sociale să obțină legitimitate academică și recunoaștere ca fiind obiective de încredere și științifice, ele trebuie să se bazeze pe cunoștințe solide legate de societățile umane și istoriile respective ale acestora.

În scopul limitat (occidental) al științelor sociale, modelele teoretice s-au concentrat foarte mult pe conflictul dintre muncă, capital și conceptele seculare și ideile progresului materialist. De fapt, problemele și provocările cu care se confruntă civilizația occidentală în era contemporană nu mai pot găsi soluții la nivelul economic și social al civilizației occidentale, un fenomen ca nu a fost studiat și analizat complet. Noi ne confruntăm cu întrebări și provocări diferite față de civilizația occidentală și acest lucru necesită dezvoltarea unor diferite școli de gândire și metodologii.

De-a lungul ultimelor două secole, teza standard a susținut că știința clasică este de origine europeană, emanând direct din filosofia și știința greacă. Discursul economic justifică o putere superioară asupra lumii, care devine ulterior dependentă din punct de vedere economic de diviziunea internațională a muncii. Toate formele de organizare socială și management politic, din afara Occidentului, sunt considerate inferioare și incapabile de reformă și dezvoltare. Dogma care rezultă justifică imperialismul și hegemonia occidentală sub cele mai urâte aspecte ale sale.

Practicanții independenți ai științelor sociale în societățile răsăritene au devenit din ce în ce mai precauți cu privire la importarea dependenței intelectuale în te-

oriile sociale occidentale. Această viziune importantă a fost întărită de către detectarea unei influențe și a unui prejudiciu al studiilor occidentale cu privire la istoria și moștenirea noastră. Mai multe studii empirice au demonstrat valoarea reală a reușitelor noastre și au identificat unele caracteristici specifice cursului propriei istorii. O practică independentă de teorie care se bazează pe rezultate empirice și este susținută de o abordare critică generală este de preferat.

Școlii occidentale de gândire au confirmat faptul că ființele umane sunt prin natura lor pământene (seculare) și plasează interesul fizic propriu deasupra oricărui alt considerent. Acest punct de vedere accentuează faptul că dezvoltarea industrială și tehnologică este un fel de a gratifica interesul personal materialist. În acest proces, noi nu respingem unele construcții teoretice occidentale, dar trebuie să realizăm ce este occidental, ce este universal și ceea ce se află în concordanță cu valorile propriei doctrine. Multe concepte asemenea, de exemplu, au legătură cu secula-rismul și pot să nu fie compatibile cu societatea și sistemul nostru economic.

Influența esențială asupra societății noastre vine din Islam. Formularea viitorului sub influența islamului și a moștenirii sale culturale este responsabilitatea teoretizării independente sau contemporane a *fiqh* și *ijtihad*.

Pentru țările în dezvoltare, încrederea în sine în gestionarea relațiilor cu națiunile dominante este cea mai importantă valoare cu privire la dezvoltarea culturală și economică independentă. Adoptarea serioasă și implementarea acestui scop va însemna o revoluție radicală în toate aspectele vieții. Dezvoltarea politicilor va trebui structurată pentru a face față acestui proces.

O strategie globală de a gratifica nevoile de bază cu scopul final al independenței poate integra următoarele șase principii: relația cu lumea exterioară; încrederea în sine; rolul statului în sprijinirea independenței; strategie pentru sporirea surplusului economic; distribuția; și dezvoltarea ca un proces complex. Latura socială a dezvoltării se bazează pe mobilizarea maselor. Mijloacele noastre principale de a obține această dezvoltare independentă se realizează prin conceptul unei acțiuni sociale care caută să mobilizeze energii diverse și competitive în cadrul unei societăți-națiune, și anume prin intermediul instituțiilor corespunzătoare.

Marile revoluții sunt alimentate de obicei de o doctrină solidă, și islamul, în mod deosebit, include o asemenea doctrină. Modelul independenței implică o confruntare neînduplecată cu puterile majore pe fronturile economice, culturale și politice, dar, în schimb, modelul încorporează o luptă minoră împotriva intereselor care rulează radical împotriva intereselor noastre.

Capitolul III

Teorii pentru dezvoltare politică: un caz de discurs influențabil în Științele politice

Nasr M. Arif

Fiecare lucrare academică este expresia unei culturi a societății în care mintea autorului a fost formată și informată. Prin urmare, detașamentul complet nu poate fi obținut. Comentariile epistemologice sunt legate de timp și de spațiu.

Centrarea pe sine este esențială pentru a influența și pentru a-l evalua pe celălalt conform criteriilor de percepere a sinelui. Teoriile dezvoltărilor politice care sunt considerate esențiale conceptului dezvoltării depășesc toate teoriile relevante în domeniile dezvoltării culturale, economice și sociale. Următoarea analiză se va adresa bazelor filosofice și metodologice a celor mai multe teorii ale dezvoltării din cadrul științelor sociale. Conceptul dezvoltării politice și rădăcinilor sale poate fi folosit pentru a vedea dacă influența a făcut aceste teorii parțiale sau exclusive sau dacă aceste teorii sunt universale și aplicabile celor mai multe societăți umane în ciuda diferențelor sale.

Știința este caracterizată de studiul fenomenelor umane sau naturale specifice, indiferent de detaliile lor sau localizarea geografică. Conform gândirii occidentale, știința este o activitate intelectuală care se ocupă de starea actuală sau obiectivă a lucrurilor. O examinare minuțioasă a originilor și dezvoltării științelor sociale și umaniste revelează că ele consideră că abordările lor sunt cele mai bune pentru a înțelege și controla realitatea umană. De la Renaștere, un curent într-o creștere sigură s-a concentrat pe studiul „societăților non-occidentale”. Poate că scopul unor asemenea studii a fost unul academic, dar disciplinele lor sunt încă imperfecte și deviază producția savantă creativă, în ciuda dezvoltării în domeniul uneltelor, metodologiei și a discursului științelor sociale occidentale.

Mai multe științe dedicate studiului societăților non-occidentale poate că au aspirat la detașarea occidentului de răsărit, ca în cele din urmă să îl controleze. Antropologia s-a gândit să controleze ceea ce nu aparține Occidentului și să submineze civilizația și cultura sa, cu scopul de a o anexa culturii occidentale.

Teoriile dezvoltării socio-politice și culturale coincid cu obiectivele politice din spatele tuturor celorlalte teorii ale științelor occidentale devotate studiului lumii non-occidentale. Orientalismul s-a născut când „Celălalt” a însemnat în mod specific Islam sau Răsăritul religios.

În perioada post-colonială, un nou model de dominație a ridicat Occidentul până la nivelul de model social și uman ideal de a fi urmat de alte societăți. O academie credibilă nu poate studia aceste societăți prin intermediul aceluiași categorii analitice folosite în cadrul studierii societăților occidentale; mai

degrabă, științele independente sunt necesare pentru a studia asemenea societăți. Modelul social occidental proiectează punctul de vedere simplist etnic care reduce umanitatea la „ei” și „noi”. Această abordare a dus la promulgarea unor concepte vagi care au susținut a reprezenta „celelalte” societăți, fără criterii efective sau bază pentru analiză. Aceia care definesc „Răsăritul” în acest fel riscă o simplificare majoră a numărului diverselor civilizații și culturi. Alte concepte care se ocupă de Celălalt îl descriu pe acesta ca fiind înapoiat, primitiv, non-industrial și ca fiind din Lumea a Treia. Țările care se află sub studiu abia dacă au avut vreo relație culturală sau istorică între ele și în schimb ele au fost categorizate de Occident ca fiind una, în ciuda diversității lor interne.

De la apariția orientalismului, gânditorii occidentali au proiectat în mod voluntar sau involuntar experiența propriilor societăți asupra lumii non-occidentale prin clasificarea istoriei în antică, medievală și modernă; promovând știința politică occidentală la statutul de concept de stat; observând o dezvoltare lineară a societăților umane de-a lungul stadiilor de dezvoltare; și proiectând idealurile și obiectivele occidentale asupra modelelor umane. Această influență a centrării pe sine îl privează pe Celălalt de dreptul de a exista și încearcă să îl scoată în afara cadrului științei sau istoriei. Știința modificată, influențată își impune propriile categorii, concepte și metode. Dacă luăm în considerare literatura dezvoltării politice în general, descoperim că procesul negării și a înlocuirii accentuează negarea culturii tradiționale, instituțiile și economia prin înlocuirea lor cu o cultură, instituții și o economie modernă.

Influențele determină adesea metoda analizei, modurile de interpretare și descoperirile cercetărilor academice. Ca atare, un cercetător imparțial nu poate defini niciodată influența, darămite să neutralizeze sau să îi îndepărteze efectele. Definiția sau neutralizarea influenței trebuie să cuprindă două metode fundamentale de a manevra fenomenul social politic. Determinarea influenței, direcției din teoriile din dezvoltarea politică este esența schimbării și a evoluției sociale, și acest proces cere o abordare metodologică. Dacă cercetătorul aplică aceste abordări, următorul pas este acela de a neutraliza influențele din studiile ei/ale lui. Rămâne un factor de bază care poate fi controlat prin învățarea eticilor savantului și ale celui învățat, deoarece cercetarea științifică trebuie să se bazeze pe onestitate, prohibiție morală și aderență la criteriul corectitudinii și justiției.

Capitolul IV

Modernizarea versus occidentalizarea Științelor Sociale: cazul psihologiei

Rafik Habib

Comunitățile din toată lumea lucrează pentru a mări performanța lor tehnologică și activitățile științifice, dar pun mai mult accent pe această performanță în loc să pună pe testarea conceptelor și metodelor științifice. Țările din Lumea a treia folosesc știința pentru a măsura nivelul progresului și dorința musulmanilor pentru progres, știință obținută prin absorbirea și/sau imitarea modelelor științifice predominante din cadrul altor comunități mai evoluat. Paradigma științifică adoptată de națiunile mai evaluate obține legitimitate și importanță prin abilitatea sa de a modifica mediul într-o manieră acceptată de oameni care trăiesc în acele părți de lume. În lumea arabă și oriunde în altă parte, oamenii importă inovațiile științifice în viețile lor împreună cu stilul de viață și idealurile care vin cu ele, prin urmare, sporind nevoia pentru un import de tehnologie mult mai mare. Știința nu ar trebui văzută ca un scop în sine, ci ca un mijloc de a îmbunătăți calitatea vieții prin modificarea mediului.

Imitarea nu poate fi văzută vreodată drept o realizare originală. Țările musulmane au fost capabile să importe aspectele aplicate și formale ale științei moderne, dar nu și rolul său social pozitiv. Copierea altora este lipsită de aspectul esențial al progresului adevărat: abilitatea de a dezvolta noi modele de știință și tipare pentru viață care să reflecteze identitatea culturală islamică.

Avansarea adevărată în teologia și filosofia occidentală nu a prins avânt până când Occidentul nu a învățat cum să depășească gândirea arabă. În contrast, lumea arabă de astăzi nu a depășit dincolo de gândurile și culturile altor țări. Obsesia aceasta față de Celălalt a persistat mult timp peste etapă de bun venit și faza de imitare a devenit ineficientă, servind doar prelungirii și întăririi stării actuale a înapoierii. Lumea musulmană s-a complăcut în situația de a admite multe concepte și valori străine pentru o perioadă lungă de timp, slăbindu-și propria identitate și pierzând criteriile originale pentru o judecată sănătoasă, corectă.

Știința este importată și consumată ca orice alt bun și acestea se aplică și în cazul științelor sociale. În timp ce cunoștințele despre factorii chimici și fizici pot fi transmiși în siguranță de la o comunitate la cealaltă, cunoștințele despre faptele sociale nu pot. Adoptarea și aplicarea cunoștințelor străine implică adoptarea unui întreg stil de viață și a unei realități sociale care nu sunt înrădăcinate în societatea indigenă. În cazul științei sociale, riscul este complex deoarece țările musulmane copiază funcțiile și aplicările cunoștințelor științifice, dar și întregul corp al cunoașterii. Descoperirile căutărilor sociologice și psihologice își pierd semnificația atunci când granițele sunt depășite.

Ar fi mult mai pertinent și potrivit să examinăm conceptele și criteriile folosite pentru cercetare în loc să le acceptăm drept obiective libere de prejudecată culturală. Fanatismul existent cu privire la natura utopică a subiectivității obiective supun fiecare încercare de a institui o abordare arabă specifică a științei până la critici serioase. Știința socială poate deveni ușor o unealtă eficientă pentru consolidarea culturală, comportamentală și dependenței morale.

În mod deosebit în Lumea a treia, adoptarea modelului american duce la consolidarea valorilor americane în rândul comunităților aflate în dezvoltare. Acolo unde publicitatea din media și dominația economică pot eșua, un program de aplicare științifică poate avea succes. Rezultatul este o imagine distorsionată a unei societăți individualistă și dezintegrată căreia îi lipsește competiția, inițiativa și productivitatea.

În viziunea lui Muhammad Shakroun, individul arab reprezintă o ființă colectivă, în timp ce știința importată încearcă să-i transforme pe arabi în niște indivizi care se străduiesc să concureze. Aceasta creează o dilema care îi forțează pe arabi să își abandoneze „colectivitatea” în favoarea unui individualism importat. Un demers empiric radical, pe de altă parte, poate aborda fiecare societate conform tendinței proprii culturale și intelectuale, a normelor, a valorilor și judecăților etice.

Comunitățile arabe sunt încă într-un stadiu preliminar al progresului științific. Ei au nevoie de un program de recuperare rapidă cu schimbări radicale. Conflictele prezente în multe societăți răsăritene nu sunt ideologice, ci mai degrabă au legătură cu cererile zilnice și detaliile sistemice periferice, cu diferențe locale în fiecare societate. Progresul cultural și dezvoltarea rezultă dintr-o creativitate intelectuală și ideologică, care este contingentă cu revoluțiile științifice din cadrul structurii sociale. Când transmitem știința dintr-o sursă străină, lumea arabă ar trebui doar să copieze cadrul intelectual static care este apreciat mai mult decât cei care l-au inventat.

Psihologia din lumea arabă este individuală până în străfundurile ei. Totuși, psihologia americană, de la care am împrumutat foarte mult, a depășit acest stadiu, atingând o nouă fază caracterizată printr-un accent istoric și social. În mod logic, psihologia ar trebui să se dezvolte în țările care importă deoarece solicită un grad substanțial de modificare și reformulare pentru a face față noului mediu social. Dar nici nu se pune problema. Problema combinată a aderării la o obiectivitate empirică sacrosantă și căderea ideologiei a rezultat în oprirea mișcării lumii arabe și a Lumii a treia din ziua de astăzi.

Alternativa speranței reprezintă o perspectivă dinamică și încercări serioase de schimbare, vizualizate ca un set de operații mentale radicale care ar putea conduce la o soluție acceptabilă și corespunzătoare. Aceasta ar putea fi obținută acolo unde lumea arabă ar depăși starea prezentă a pubertății intelectuale și științifice și a fanatismului cultural; să își dezvolte propriile concepte și metode și să le folosească flexibil pentru a reformula metodele și abordările teoreti-

ce; să fie martoră la propria lor revoluție prin intermediul noilor descoperiri și dezvăluiri din teorii, metodă și gândire; și să creeze de la zero perspective noi științifice și o ideologie de substituire, care să ducă la o stare culturală alternativă și un stadiu nou cultural.

Capitolul V

Influența din curriculum și conținutul cursului

Hoda Hegazy

Instituțiile educaționale sunt considerate materia primă pentru transmiterea unei tradiții culturale. Asemenea instituții trebuie să selecteze dintr-o cantitate fără limite de date și idei și să definească pentru studenți un set de valori pe care societatea le-a adoptat aproape în totalitate. Această chestiune duce la o problemă metodologică: selectarea dintr-un corpus al cunoașterii un număr limitat de subiecte pe care studenții ar trebui să le studieze, apoi să decidă un conținut corespunzător pentru a fi predate în stadii educaționale diferite. Materia este de obicei formulată și se bazează pe factori cum ar fi ideologii dominante din societate, filosofia educațională, sistemul de valori și conceptul naturii umane. Dezvoltarea unui curriculum necesită un proces de incluziune și excluziune.

Prin urmare, manualele școlare nu sunt „neutre” sau „obiective” și reflectă valorile și credințele propriilor societăți. Ca atare, noi ar trebui să definim paradigma epistemologică care pune accent pe curriculum când cursurile sunt pregătite pentru instrucțiuni. Atunci când o perspectivă sau o paradigmă este adoptată, anumite întrebări și probleme apar odată cu excluderea altora. Pe de altă parte, în implicarea într-o abordare comparativă, doar cele complet întregi pot fi supuse comparațiilor, mai degrabă, decât două sisteme sau structuri diferite.

De exemplu, lucrarea lui Max Weber – „Etica Protestantă și Spiritul Capitalismului” – se adresează către ceea ce noi considerăm a fi fenomenul occidental al raționalizării. Capitalismul occidental, dacă acceptăm punctul de vedere aparținând lui Weber, este specific civilizației occidentale. Era adecvat ca Weber să folosească capitalismul occidental pentru a explora mai mult cultura sa, dar a folosi aceeași termeni pentru a explora natura specifică a unei alte culturi este greșit.

Nivelul cercetării din zona civilizației islamice a fost monopolizat recent de colonialiștii și misionarii zeloși, siguri de superioritatea lor culturală și religioasă și fără cunoștință față de distorsiunile lor epistemologice. Abia de curând am început să citim lucrările oamenilor de știință europeni care privesc civilizația islamică nu ca pe ceva antic care trebuie admirat sau condamnat, ci ca pe un proces social susceptibil față de legile universale ale schimbării.

Sunt necesare un limbaj general și categorii analitice, externe tuturor sistemelor și structurilor, dar aplicabile tuturor. Mai degrabă raționalismul decât capitalismul, poate fi un termen mai general și corespunzător cu privire la studiul civilizației islamice. Un curs despre acest subiect ar trebui să se preocupe de problemele relevante și să adreseze întrebări precum: poate societatea islamică să adopte știința și tehnologia fără a-și pierde identitatea sa unică? Cum poate islamul să mobilizeze masele pentru a realiza tranziția de la societățile bazate pe agricultură și nivelurile joase de tehnologie către cei care sunt aplecați să stăpânească natura? În acest mod, toată structura, abordată din interior, poate să înceapă să ne concedă secretele sale și să ne dea legi, care nu vor mai fi considerate defectuoase sau greșite. Când evaluăm, noi nu ar trebui să acceptăm drept criteriu gradul de proximitate față de civilizația occidentală. Totalitatea experienței umane din Răsărit și Occident, trecut și prezent, ar trebui să fie singurul standard.

Capitolul VI

Explorarea naturii umane și inteligenței artificiale și perspectiva coranică

Mahmoud Dhaouadi

Controversa continuă cu privire la inteligența umană (IU) și artificială este caracterizată printr-un dezacord deschis cu privire la ideea că inteligența artificială (IA) poate deveni egală sau superioară inteligenței umane. Breșa dintre IU și IA va rămâne una considerabilă atât pe termen lung, cât și termen scurt, după cum au demonstrat simbolurile umane culturale și viziunea coranică față de viziunea IU.

Abilitatea umanității de a manipula simbolurile culturale, față de care depinde fenomenul IU, este o caracteristică umană unică. Unicitatea este rezultatul direct al unei decizii divine, nu a evoluției. Această unicitate conține mistere greu accesibile oamenilor. Prin urmare, cum ar putea cercetătorii să le includă în tiparul mașinării IA?

În ultimele două decenii, cercetarea din domeniul IA a progresat la nivel teoretic și practic. În acest domeniu, neurofiziologii și diferiți oameni de știință socială au studiat IU și IA. Cum infrastructurile IA continuă să se dezvolte în societățile moderne și postmoderne, specialiștii din alte domenii vor fi trebui și ei implicați. Cercetarea IA tinde să ajute la ușurarea multor sarcini grele ale indivizilor, în timp ce viteza și calitatea acțiunilor vor caracteriza acele societăți care au intrat în Epoca Informației.

Problema IU rămâne vitală pentru oponenti, iar susținătorii IA și cercetătorii trebuie să întrebe de ce IU este superioară IA și ce are IU în plus și îi lipsește IA.

Răspunsurile la aceste întrebări ne vor conduce către o înțelegere mai bună a noastră, a IU și ne va ajuta în proiectarea unor mașinării mult mai inteligente.

Unii cercetătorii cred că IA se va asemana cu IU doar dacă este folosit un hardware biochimic. Alții cred că mașinăriile au trebui proiectate pentru a funcționa precum creierul uman. Se sugerează că infrastructura digitală este un mod de a permite mașinăriilor să gândească și să posede o inteligență conștientă. Pe de altă parte, intuiția, stare și emoțiile nu au niciun loc în schema IA, împiedicând astfel ca o mașinărie care gândește rațional să gândească în termeni umani.

Fenomenul culturii distinge umanitatea față de celelalte specii și de mașinării care posedă IA. Există un consens în rândul savanților conform căruia speciile umane sunt cultural-simbolice prin natură, și acea abilitate a lor de folosi simbolurile culturale îi fac complet diferiți față de alte specii și mașinării IA.

Pentru o înțelegere adevărată a IU trebuie studiat domeniul simbolurilor culturale umane.

Abilitatea de a manipula simbolurile culturale în crearea gândirii și ideilor este fundamentală pentru achiziția unor cunoștințe de încredere cu privire la procesul cognitiv și semantic. Absența parțială a unui corpus solid de cunoaștere despre simbolurile culturale constituie o legătură lipsă în cadrul cunoașterii în continuă dezvoltare a IU și IA. Construirea unei baze solide în acest domeniu este imperativă pentru ca cercetătorii să explice neajunsurile mașinăriilor cu privire la procesul de învățare. Acest dezinteres reprezintă o mare slăbiciune care dezorientează (capacitatea de înțelegere a) cercetătorii cu privire la originalitatea IU.

Studiile sociologice și psihologice au subliniat efectele negative ale privării sociale de inteligența umană, indicând faptul că inteligența este puternic dependentă de simbolurile culturale care impregnează socializarea ce are loc între ființele umane. Studiile contemporane, făcute de oameni de știință cu privire la cultură, minte și ideile umane, au adoptat două puncte de vedere: iluminarea rațională/punctul de vedere științific și punctul de vedere al rebeliunii romantice.

Aceste puncte de vedere sunt foarte relevante/reprezentative pentru dezbaterile legate de IA. Ultimul grup menționat susține că mintea, cultura și inteligența nu ar trebui măsurate având drept reper unități de măsură empiric-pozitive, raționale, logice și raționaliste.

Inferioritatea IA este comparată cu IU datorită tiparului structural logaritm restrâns care nu ține cont de punctele de vedere susținute de romantici. Prin urmare, cum este credibilă paradigma empiric-positivistă, având în vedere că două dintre elementele sale fundamentale sunt logice și raționale? Oamenii sunt mai mult decât simple ființe gânditoare și logice, iar superioritatea IU vine din trăsăturile subiective și intangibile. IU reprezintă un fenomen complex și prin urmare cercetarea IA/IU nu are trebui să urmeze o formulă restrânsă și rigidă.

Textele revelate sunt foarte puțin consultate cu privire la IU, din cauza experienței occidentale cu Renașterea, care a așezat în plan secundar lumea islamică, și din cauza relației de obicei ostile dintre religie și știință. Un cercetător musulman, în mod logic, ar consulta Coranul cu privire la domeniul IA/IU pentru a explora mai mult natura transcendentală a inteligenței umane, gândirea și inteligența umană și inteligența umană și actul creației.

Doctrinile seculare și religioase sunt de acord cu privire la faptul că oamenii sunt responsabili de faptele lor și că IU oferă umanității atât responsabilitatea, cât și liberul arbitru pentru a acționa. Poziția coranică este un aliat apropiat al oamenilor de știință moderni și al savanților care nu consideră că IA se poate ridica la nivelul IU sau chiar să o depășească. În timp ce perspectiva coranică ne poate ajuta, abordarea empiric-pozitivistă nu este folositoare din cauza refuzului său de a recunoaște natura transcendentală a inteligenței.

Capitolul VII

Confruntarea influenței în cultura Lumii a treia

Ferial J. Ghazoul

Existența influenței asupra Lumii a treia în sferile intelectuale și metodologii este un lucru cunoscut. Literatura, pe de altă parte, poate opune rezistență față de asemenea influențe și prejucii, și să funcționeze ca un precursor pentru pronunțările teoretice care se adresează sau combat asemenea fenomene distructive. Literatura depinde de tehnicile stilistice și strategiile artistice care nu se bazează pe superioritatea tehnologică a uneia asupra celeilalte, ci pe un acces egal la nivel verbal și conceptual.

Dimpotrivă, cei asupriți și marginalizați par mai creativi și productivi la nivel artistic decât opresorul și cel cu putere.

Rezistența creativă care a integrat influența a luat diferite forme. Acest capitol se ocupă de trei scriitori de pe continentul american: nigerianul Chinua Achebe, autorul lucrării „Things Fall Apart” (*O lume se destramă*); sudanezul Tayeb Salih, autorul „Season of Migration to the North” (*Sezonul Migrației spre Nord*); și marocanul Tahar Ben Jelloun, autorul „I am an Arab, I am suspect” (*Sunt arab, sunt suspect*).

Cartea lui Achebe reprezintă povestea unui om mândru din Lumea a Treia; tragedia în desfășurarea a protagonistului Okonkwo din grupul etnic Obi, care se sinucide înainte de măcelul coloniștilor cuceritori și de impunerea valorilor străine. Romanul este convingător deoarece nu plânge de milă eroului african care luptă împotriva personajului negativ european într-o drama bine construită. În schimb, el analizează procesul de cucerire, pas cu pas, în timp, când

continuitatea valorilor vechi era imposibilă. Achebe folosește strategii și tehnici pentru a angaja rezistența creativă contra culturii imperial.

Achebe pune în contrast ideologii europene și africane, le expune și le eliberează. El prezintă două religii ca fiind două manifestări a aceeași esențe în ciuda diferențelor în dogme. Această abordare comparativă ne împiedică să clasificăm religia într-o ierarhie sau să negăm atributul religios al unor sisteme de credință. Tehnicile autorului atrag cititorul străin și îl fac să pună mai târziu sub semnul întrebării presupunerile lui culturale. Rezistența față de influența culturală este distilată în lucrarea lui Achebe prin folosirea limbajului metaforic pentru a expune prejudiciul.

Romanul lui Salih – „Sezonul Migrației spre Nord” – emană prin toți porii opoziția dintre colonialism și neocolonialism. Romanul rezistă prejudiciilor nordice și reprezentării greșite a africanilor prin caricatură și a literaturii adversare, care reinterpretează drama. Salih a scris romanul său în limba arabă pentru a contracara tragedia Shakesperiană a lui Othello, maurul din Veneția. Tragedia lui Othello a fost prima opera dramatică tradusă și jucată pe scenă în lumea arabă. Salih a vrut să opună și să corecteze imaginea lui Shakespeare despre Africa în Europa prin deconstruirea imaginii lui Othello în lumile arabe și islamice. Salih a spus că furia lui Othello poate fi înțeleasă dacă percepem că el nu a acceptat venețienii, dar nici ei pe el. Există o „ură naționalistă, o ciocnire a culturilor”. Protagonistul sudanez, un student care călătorește în Anglia pentru studii, își exprimă viziunea sa cu privire la nerespectarea de către Occident a lumii sale. Salih folosește o strategie complexă pentru a deconstrui imaginea deja conturată despre Africa, folosind hiperbola și satira. El îl prezintă pe Mustafa Sa'eed drept un erou fals, ca produsul unei uniuni culturale dintre asupritor și asuprit, dintre autoritate și dependență. Rezultatul este un hibrid care nu aparține nici țării de baștină, nici pământului străin și culturii acestuia.

Povestea emoționantă a lui Ben Jelloun („Sunt arab, sunt suspect”) folosește o ironie structurală în care cititorul știe mai multe decât protagonistul. Structura narativă contrastează simplitatea subalternului cu răutatea societății și devierea lumii. Arabul este vinovat până când își demonstrează inocența sa în lumea occidentală care îi știrbește imaginea și îl tratează mereu ca pe un suspect. El este surprins de ideea de a fi perceput ca fundamentalist, indicând cititorului cum evoluția unuia nu izvorăște din comportamentului celuiilalt, ci din acuzațiile preconceptuate și condamnările gata făcute. Muncitorul inocent întrebă de ce el este mereu suspect și cititorul înclină să nu fie de acord cu schema actuală cu toate prejudecățile sale. Ben Jelloun nu trage o concluzie, nu ține predică, dar juxtapune două laturi ale tratației, lăsând judecata în mâinile cititorului, în timp ce își bazează narațiunea pe tehnica ironiei dramatice.

Prin urmare, vedem cum scriitorii africani au contribuit la rezistența față de prejudicii prin denunțarea acestora și prin formularea lor la nivel ficțional și creând strategii identificabile de rezistență. Aceste tehnici includ compararea cu ceea ce este văzut ca diferit, reinterpretând o narațiune principală și defa-

miliarizarea față de ceea ce e familiar și proiectarea sa. Rezultatul este negarea unei ierarhii verticale și mutarea centrului discursului dominant. În acest mod, scriitorul creativ prezintă a viziune cuprinzătoare a influențelor în timp ce deconstruiește baza prejudiciului.

Capitolul VIII

Dincolo de metodologie: formele influenței în critica literară occidentală

Saad Abdulrahman Al-Bazi'i

Metodele criticii literare din Occident sunt în favoarea și sprijină contextului cultural care le-a generat. Dacă critica non-occidentală, cum ar fi una a cărei cultură este cea arabo-islamică, aplică una din aceste metode literaturii din cultura proprie, el/ea se confruntă cu două opțiuni: cea de a aplica metodele așa cum sunt ele, adoptând involuntar implicațiile și ideologiile care le-au format, provocând neînțelegeri ale materialului literar; sau să schimbe radical o metodă unde metoda aplicată rezultată să se diferențieze dramatic de cea originală. A susține că metodologia poate fi scoasă din contextul său cu puține schimbări sau deloc este dovedit a fi o idee fără temei de o analiză istorică a mediului filosofic și cultural al unei metodologii de acest tip.

Ar trebui reconsiderată toată problema influenței occidentale și justificările sale verificate, decât tratate în mod simplist. Unii savanți și critici nu consideră că unele metode sunt influențate și cred în schimb că ele sunt unelte neutre. Criticii arabi contemporani au folosit metoda structuralistă ca pe o metodă critică neutră, crezând că eficiența sa în dezvoltarea procesului de erudiție, depășind barierele din contextele culturale, aducând la viață moștenirea națională și ținând pasul cu progresul. Acest punct de vedere familiar în istoria gândirii și criticii literare arabe are rădăcini istorice și ideologice aproape la fel de puternice precum punctul de vedere contrar. Și tendința sa de a îmbrățișa universalitatea atrage după sine evoluția în conformitate cu standardele culturale ale Occidentului.

Rămâne atunci problema distorsiunii lucrărilor literare și structurii culturale ca întreg. O citire a metodologiei dezvăluie influența specificității culturale de la origini până la manifestările sale actuale. Totuși, presupunem ca influența metodei nu înseamnă întotdeauna că metodele sunt complet irelevante. Aceasta nu exclude posibilitatea unui beneficiu mutual sau a unor caracteristici comune. Influența mijloacelor metodei înseamnă un grad mai înalt de omogenitate în cultură și dificultate în folosirea acelorași elemente în altă cultură pentru același scop sau cu aceeași semnificație.

Produsul occidental critic discutat aici nu este preocupat de elementele arab-islamice împletite în cultura sa. Numeroși gânditori occidentali și-au exprimat dorința de a depăși îngrădirea (de sine) occidentală. Filosoful Ibn Sina (Avicenna) a prezentat problema metodologiei în cadrul domeniului logicii, afirmând că știința logicii urmează o perspectivă filosofică cuprinzătoare. Diferența din cadrul acestei perspective depinde de diferența dintre bazele logice și metodologice și adeseori se referă la filosofia aristotelică (grecească). Dacă filosofia se schimbă, ar trebui să existe schimbări concomitente în bazele metodologice ale deducției epistemologice pe care asemenea filosofii se bazează. Filosoful Ibn Rușd a fost un susținător al gândirii grecești în civilizația islamică, dar evaluarea sa cu privire la aplicabilitatea limitată poeziei aristotelică indică foarte clar sensibilitatea generală față de influența generată de diferențele culturale.

Alți conservatori din rândul intelectuali musulmani antici au rezistat chemării unei politici deschise în ceea ce privește cultura. Conform filosofului american John Dewey, logica este părtinitoare în favoarea unui anumit principiu filosofic. A spune că metodologia trebuie disociată de obiectivul său epistemologic înseamnă a îndemna la separarea dintre conținut și formă. În mod similar, prezența obiectivelor umane comune nu exclude diversitatea mijloacelor care conduc către asemenea obiective.

Conform lui Northrup Frye, armonia dintre metode și obiectivele criticii pot fi atinse doar dacă principiile critice și ipotezele ar fi emise din arta care ocupă de critică, deoarece lucrările literare care reprezintă o unitate bazată pe simbolurile comune, tradiții sau modele. Metodologia lui Frye este diferită față de alte tendințe formaliste prin aceea că încearcă să devină cuprinzătoare prin studierea tiparelor drept conexiuni tipologice și simbolice în cadrul operelor literare.

Cultura occidentală modernă tinde către secularism, dar nu înseamnă dispariția religiei din gândirea sau cultura occidentală. La mijlocul secolului al XVIII –lea, Iluminismul, care s-a opus în general ortodoxiei religioase, a dus la apariția unei mișcări religioase critice care să apare religia printr-o nouă interpretare a Bibliei care a accentuat natura sa mitologică și literară drept poezie orientală. Asemenea dezvoltări au reprezentat o paralelă față de nașterea romantismului și a ajutat la cristalizarea combinării criticismului secular/sacru, care a echivalat textul religios din critica occidentală literară, textelor omenești, lumești.

Frye subliniază natura mitologică a Bibliei care încă deține un concept metafizic al arhetipului. Discuția cu două sensuri este una dintre dilemele semnificative ale culturii care înglobează secularul, dar nu este capabilă să se desprindă de rădăcinile sale metafizice și religioase, în ciuda eforturilor făcute de-a lungul secolelor pentru a depăși metafizica din lucrările lui Nietzsche, Freud și Heidegger.

Cu toate astea, metodele critice occidentale se bucură de un grad considerabil de universalitate. Totuși, va rămâne întotdeauna un grad considerabil în ele care este specific culturii ce nu poate fi transferat. Din cauza acestei ultime calități,

oamenii care nu împart contextul cultural occidental ar trebui să revizuiască atent aceste metode înainte să le folosească.

Capitolul IX

Teoriile și principiile de construire din arhitectura societăților islamice: o abordare ceremonioasă față de clădirile comunității

Abdelhalim I. Abdelhalim

Valorile excelenței și frumuseții sunt necesare pentru a depăși subdezvoltarea, alienarea și apatia, prevalente acum în majoritatea comunităților din lumea în dezvoltare și cea islamică. Subdezvoltarea stă în separarea mijloacelor de producție, în mod special în cadrul unui mediu construit, față de ceea ce propriu culturii lor. În ciuda acestei separări, încă există mecanisme culturale care pot lega construirea unor clădiri de cultura comunității. Acestea include energia creativă a oamenilor, resursele și abilitățile comunității.

În multe comunități de astăzi, totuși, operațiunile de construire se află sub controlul instituțiilor formale, cum ar fi legea și managementul. O serie de evenimente în care procesul comunității poate fi regenerat include definirea granițelor, stabilirea centrelor și conectarea clădirilor cu comunitatea. Dacă procesul regenerativ al comunității este canalizat către operațiunile acestor clădiri, atunci construirea clădirilor poate contribui la vitalitatea oamenilor și la dezvoltarea creativă a comunităților acestora.

Există o conexiune între procesul de construire și viața comunității. Majoritatea populației trăiește în comunități în care obiceiurile și tradițiile sunt singurele mijloace disponibile pentru a le organiza. Orice dezvoltare trebuie să se bazeze pe abilitățile și resursele locale. Ceremonia construirii, indiferent de comunitate sau cultură, este mecanismul care conectează construcția cu comunitatea.

Clădirile au fost întotdeauna legate intim de oameni și de instinctele lor creative care au produs clădiri și artefacte. Acest proces regenerativ de bază întrupează ritualurile și ceremoniile multor societăți și procesul vital care ghidează creșterea și formează identitatea individuală în ciuda argumentului unora că astăzi clădirile ar trebui să fie separate de ceremonii în numele necesității economice și eficienței. Cel puțin, o integrare corespunzătoare între cultură și producție trebuie să rămână la nivel simbolic.

Integrarea culturii și producția sunt ambele esențiale și posibile. Construirea poate combina creșterea economică cu creativitatea și să aducă un plus acumulării de capital și cunoaștere. Un proiect important construit în inima comunității poate să îi redea capacitatea creativă, în mod special când folosim

meșteri locali și cele mai bune materiale de construcție potrivite mediului local. Aceasta îi ajută să combine aptitudinile muncitorului în piatră și cunoștințele sale despre geometrie cu abilitatea tehnicianului de a lucra după instrucțiuni scrise și desene, combinația care duce către inovație.

Capitolul X

Reflecții asupra tehnologiei și dezvoltării: o perspectivă culturală

Hamed Ibrahim El-Mously

Problema influenței se află în centrul intereselor științifice și culturale. Mulți termeni legați de modernizare, dezvoltare și tehnologie sunt încă folosiți în mod obișnuit, în mod egal de guvernarea occidentală și musulmană și instituțiile din lume. Unii termeni nu pot fi folosiți în contexte culturale și politice diferite fără a face o schimbare în sensurile sale. Încercările de dezvoltare care se bazează pe conceptele occidentale au eșuat în țările musulmane și arabe, ca și țările din Lumea a treia. Insistența de a folosi acești termeni indică o dorință de a re poziționa religia și de a-i face pe musulmani să creadă în modernizare și tehnologia occidentală.

Musulmanii au fost supuși vântului schimbării occidentale, în grade diferite de-a lungul formării lor culturale, științifice și profesionale. Musulmanii trebuie să se schimbe pe ei înșiși înainte ca ei să schimbe lumea din jurul lor. Ei trebuie să examineze toate axiomele, criteriile și valorile care au guvernat activitățile lor culturale, științifice și practice și care au fost supuse influenței occidentale culturale.

Problema influenței este strâns legată de problema urgentă a independenței culturale. Pe măsură ce trece timpul, musulmanii devin subordonați Occidentului și se confruntă cu termeni și condiții din ce în ce mai restrictive cu privire la întreprinderea lor culturală independentă. Este greu pentru un individ sau un grup să fie complet detașat de tiparul lor original cultural și să adopte unul străin.

Procesul schimbării culturale cere o operațiune constantă a unui număr mare de elemente culturale străine pentru perioade prelungite. Prin invazie culturală, o cultură dominantă încearcă să subordoneze altă cultură și o privează de propria independență. Procesul distruge integrarea și creează goluri în structura culturii cucerite, eliminând potențialul creativ vital și mărește servilismul față de cultura dominantă.

Pentru a preveni neînțelegerile, folosirea termenilor „tehnică” și „tehnologie” cu privire la ceea ce este exportat sau transferat către o societate ar trebui să difere: tehnica este legată de activitatea de producție, în timp ce tehnologia se produce în minte și în realitatea fizică la un nivel mai înalt decât cel al producției. Așa

cum unele proiecte ne sunt livrate de-a gata, unele concepte ne sunt transmise în aceeași manieră, ambalate doar pentru utilizare politică și socială. „Transferul tehnologic” presupune un transfer unilateral între două părți, și faptul că tehnologia este un „obiect” care poate fi transferat dintr-un context socio-cultural către altul, ceea ce nu este adevărat. Multe experimente confirmă că tehnologia nu este transferabilă. Este posibil să se transfere elemente de abilitate tehnologică numai în stadiile de achiziție și operare. Dacă nu se face un efort foarte mare de lumea arabo-islamică pentru a-și construi propriile abilități tehnologice, nu va fi posibil ca ea să atingă stadiile de adaptare și inovare, care sunt decisive pentru independența tehnologică.

Atitudinea dominantă din țările din Lumea a Treia este aceea de a formula și implementa planurile de dezvoltare bazate pe tehnici de transfer din societățile occidentale industriale sau Japonia, care pot crea efecte culturale sau sociale și o atitudine „nihilistă” care tinde să atingă țelurile sociale occidentale prin imitarea unei organizații industriale. Această dilemă ar putea să presupună o orientare mult mai pozitivă dacă ne-am întreba: Cum putem să asimilăm tehnologia ca pe o caracteristică și drept potențial pentru structura noastră culturală? Adoptarea modelului dezvoltării occidentale în societatea musulmană a creat un schimb dezechilibrat de relații care i-a transformat pe membrii acesteia în consumatori ai bunurilor, tehnicilor și serviciilor occidentale.

Schimbarea nu a avut loc prin dezvoltarea proprie a oamenilor, prin conștientizare și participare. Una dintre funcțiile principale ale culturii este aceea de a produce și reproduce valori. Modelul occidental privează culturile de această funcție, care duce la pierderea distincției culturale. Modernizarea constă în propria împlinire care produce schimbările sociale și culturale necesare pentru a îndeplini imperativele tehnologice și științifice. Lumea arabă/musulmană are nevoie de o revoluție culturală în domeniul educației, unde metodele actuale duc la înstrăinare. În cultura arabă/musulmană, visul de a atinge paradisul pe pământ și bunăstarea materială nu a fost niciodată original, din moment ce cultura nu plasează omenirea în centrul universului și nici viziunea unei vieți umane separate de viața eternă.

Capitolul XI

Crezul filosofic pe care se sprijină formularea legilor fizice

Mahjoob Taha

Viziunea populară a fizicii consideră legile și teoriile sale ca fiind un produs unic despre care două persoane nu pot avea viziuni diferite. Această perspectivă se bazează pe premisa că toate disputele științifice trebuie reglementate în laborator și că experimentele științifice sunt arbitrul final. Totuși, aceasta se

aplică doar științei naturale și observațiile sunt un punct de plecare. Teoretizarea umană este esențială și reprezintă spiritul adevărat al lucrării științifice. Știința apare când mintea umană înțelege faptele și le observă din fiecare unghi. Metodele empirice au evoluat de-a lungul secolelor și au progresat nu doar mulțumită descoperirilor tehnologice, dar și prin teoretizarea și metodele gândirii științifice. Progresul ne-a permis să stabilim o metodologie care ne conduce către formularea unor legi generale obținute prin observarea experimentală.

Par să existe trei niveluri de abstragere: conservarea nivelului legii, dedus direct prin observare și măsurare; nivelul general al legii, un postulat care garantează validitatea legilor cunoscute de conservare; și nivelul teoriei comprehensive, care oferă o formulă matematică unificată pentru interacțiunea fundamentală supusă studiului. Gândirea umană reprezintă un factor major în generalizarea factorilor experimentali.

Științele naturale se bazează pe prezumția fundamentală că noi trăim într-un univers rațional unde evenimentele naturale sunt interconectate cauzal. Corelaționarea cauzală rămâne un ingredient esențial al metodei științifice, dar modificările din postulatul determinismului au fost croite pentru a cădea de acord cu rezultatele experimentelor. Viziunea lumii naturale implică adoptarea unui punct de vedere filosofic, deși apărarea unui asemenea punct de vedere prin logica complet persuasivă este imposibilă. Uneori o teorie științifică este respinsă pe criterii filosofice în ciuda concordanței sale cu rezultatele experimentale. La nivelul interacțiunilor fundamentale, cercetarea științifică a fost întotdeauna asociată cu premisele filosofice care nu rezultă din experiment. Această asociere este importantă deoarece oferă o dimensiune culturală și intelectuală cercetării în domeniul științelor naturale. Ar putea contribui la domeniul aplicațiilor tehnologice și în cel al gândirii umane. Formularea multora din legile științifice de bază tinde să ignore generalizările, sugerând că anumite puncte de vedere filosofice rezultă din știința empirică. Asemenea cazuri traversează limitele experimentării și ale observării.

Un cercetător care crede în Creatorul Atotștiutor, crede de asemenea că liberul arbitru al ființelor umane este o realitate și că determinismul se oprește la un anumit grad de complexitate. Poziția care se bazează pe credință respinge noțiunea accidentului ca fiind incompatibilă cu legile lui Dumnezeu. Noțiunea accidentului reflectă cecitatea omenirii față de cauzele și motivele din spatele fenomenului aflat în discuție. Un cercetător care crede poate explica disparitatea dintre comportamentul individual și colectiv, în timp ce alții ar respinge această traiectorie, crezând în unicitatea mentalității umane și superioritatea rațiunii umane față de orice altceva în univers. Fiecare efort depus în domeniul științelor naturale reprezintă o încercare umană care reflectă poziții filosofice, intelectuale, ideologice. Aceasta ar trebui să înflorească în mintea fiecăruia atunci când citim lucrări științifice.

Editorul

ABDELWAHAB M. ELMESSIRI (1938–2008) a fost profesor emerit de literatură engleză și teorie critică în cadrul Universității Ain Shams, Cairo, un intelectual și activist. Fiind un scriitor prolific, a publicat multe articole și este autorul a șaiszeci de cărți în care abordează subiecte diferite cum ar fi: sionismul, modernismul, post-modernismul, secularismul și filosofia materialistă etc. Probabil cea mai faimoasă lucrare a sa a fost numită, de asemenea, cea mai importantă enciclopedie arabă din secolul al XX-lea: „Enciclopedia evreilor, a iudaismului și sionismului” (8 volume).

IIIT Books-In-Brief Series reprezintă o colecție veritabilă a publicațiilor cheie ale Institutului, scrise într-o formă condensată pentru a oferi cititorilor înțelesul de bază al conținutului principal al originalului.

Paradigma culturală occidentală, care domină mediul academic, este una dintre cele mai răspândite și acceptate forme de prejudecăți care există astăzi. Influența sa se simte intens în întreaga lume musulmană și greutatea lor trage în jos toate formele de studiu. Excluderea referirii la Divin, este rațională pentru cercetătorii și savanții musulmani, care trebuie să se adapteze la cererile lor, iar pentru societățile musulmane să se „reformeze” la întîmpinarea standardelor acelei paradigme?

Elmessiri a fost împotriva pozitivismului filozofic ca modalitate pentru a obține cunoștințe, văzând-o ca parte a unei epistemologii imperialiste, în care Renașterea a avut, în primul rînd, menirea de a importa gândirea și teoriile occidentale și adoptarea unei paradigme străine bazate pe materialismul utilitarist, care încearcă să se impună asupra gândirii și societății musulmane. În opinia sa, aceasta nu poate servi drept model de dezvoltare.

Culegere de scrieri, care formează această antologie, explorează și critică tocmai acest lucru, adoptată aproape în totalitate de către savanții musulmani pentru ambele paradigme, terminologii și modele de cercetare străine realității socio-economic-religioase a lumii musulmane și consecințele supunerii acestui cadru ca singura cale rațională de dobîndire a cunoașterii și înțelegerii condiției umane.

Institutul Internațional
de Gîndire Islamică